

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ПОКАЗНИКИ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДИНАМІЧНОЇ ОЦІНКИ

COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE: ESSENCE, INDICATORS AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DYNAMIC EVALUATION

УДК 339.137

<https://doi.org/10.32843/bses.64-7>

Брінь П.В.

к.е.н., доцент,
професор кафедри менеджменту
та оподаткування
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Мохамад Нехме

аспірант кафедри менеджменту
та оподаткування
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Brin Pavlo

National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»

Mohamad Nehme

National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»

Статтю присвячено актуальній проблемі оцінювання конкурентоспроможності підприємств. На основі визначення основних характеристик конкурентоспроможності підприємства авторами запропоновано оригінальне визначення цього поняття. На базі логічного контент-аналізу наукометричних баз Scopus і Web of Science авторами запропоновано систему показників конкурентоспроможності підприємства, яка складається з чотирьох показників (темپ зростання чистого прибутку, плинність кадрів, рентабельність господарської діяльності, рентабельність інвестицій), що зустрічаються у понад 50% наукових статей. Авторами запропоновано методичні основи динамічної оцінки конкурентоспроможності підприємства, які полягають у зіставленні змін показників конкурентоспроможності об'єкта дослідження зі змінами середньогалузевих значень. Використання даної методики дасть змогу вимірювати вплив управлінських рішень на конкурентоспроможність підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, конкурентна перевага, контент-аналіз, показники конкурентоспроможності підприємства, конкуренція.

Статья посвящена актуальной проблеме оценки конкурентоспособности предприятий. На основе определения основных характеристик конкурентоспособности предприятия авторами предложено оригинальное определение этого термина. На базе логического контент-анализа наукометрических баз Scopus и Web of Science авторами предложена система показателей конкурентоспособности предприятия, состоящая из четырех показателей (темпы роста чистой прибыли, текучесть кадров, рентабельность хозяйственной деятельности, рентабельность инвестиций), встречающихся более чем в 50% научных статей. Авторами предложены методические основы динамической оценки конкурентоспособности предприятия, которые заключаются в сопоставлении изменений показателей конкурентоспособности объекта исследования с изменениями среднеотраслевых значений. Использование данной методики позволит измерять воздействие управленческих решений на конкурентоспособность предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, конкурентное преимущество, контент-анализ, показатели конкурентоспособности предприятия, конкуренция.

This article is devoted to the main problems of assessing the competitiveness of enterprises. The concept of competitive advantage is central in strategic management studies. Firm-level competitiveness is a relative concept based on the comparison; the comparison could be between the main factors or variables to measure the level of development between them. The notion of competitiveness lies at the heart of business strategy development, where it depends on several factors which are interrelated and cannot be looked at into isolation. Some of these indicators can be considered at different levels of aggregation: firm, industry, regional, local, national or sectoral where it seems that the competitiveness notion should be rather defined as a set of characteristics of one object with respect to comparable objects "benchmarks" in the market. Based on the definition of the main characteristics of the competitiveness of the enterprise, the authors proposed an original definition of this term. A systematic literature review approach named as longitudinal literature review has been adopted in this article to target the most crucial indicator for measuring competitiveness. The data has been collected from articles with the highest index journal articles in Scopus and Web of Science database. All the journal articles that have been targeted ranked as Q1 quartiles which means it is in the top 25 % of highest impact factor and highest impact index. For eliminating the most effective competitiveness indicators, the authors have used the Vos-viewer software to analyze more than 77972 publications. Based on the content analysis, the authors proposed the system of indicators of enterprise competitiveness, consisting of four indicators (net profit growth, staff turnover, profit margin, return on investment), found in more than 50% of scientific articles. The authors propose methodological bases for dynamic assessment of the competitiveness of the enterprise, which are to compare changes in the competitiveness of the object of study with changes in industry averages. Using of this technique will measure the impact of managerial decisions on the competitiveness of the enterprise.

Key words: enterprise competitiveness, competitive advantage, content analysis, enterprise competitiveness indicators, competition.

Постановка проблеми. Сучасна ситуація на будь-якому ринку характеризується високим рівнем конкуренції, тобто жорсткою боротьбою між підприємствами, які виробляють однакову продукцію (послуги) або використовують однакові ресурси чи елементи інфраструктури. За таких умов високої актуальності набувають показники та методи визначення успішності підприємств у цій боротьбі, тобто їхньої конкурентоспроможності, чому і присвячено дане дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ураховуючи велику важливість, у сучасній світовій науковій літературі теоретико-методичні проблеми конкурентоспроможності досліджуються достатньо ґрунтовно. Методологічні засади кон-

курентоспроможності підприємства (далі – КСП) сформовано у роботах таких провідних зарубіжних та вітчизняних учених, як М. Портер, Ж. Ламбен, Р. Фатхудінов, Ф. Котлер, І. Ансофф, О. Драган, О. Кузьмін, О. Мельникта, І. Должанський, Т. Загорна, А. Гречан, М. Денисенко, С. Хамініч, К. Шилова та ін.

Поняття конкурентних переваг є центральним у дослідженнях у сфері стратегічного управління. Згідно з М. Портером, рівень конкурентоспроможності можна інтерпретувати як асиметрію або різницю між фірмами за будь-яким порівняним виміром, що дає змогу одній фірмі проводити господарську діяльність краще, ніж її конкурентам [1]. У широкому розумінні конкурентоспроможність

на рівні компанії характеризує її здатність розробляти, виготовляти та продавати продукцію, яка за своїми властивостями перевершує пропозицію конкурентів, при цьому конкурентну перевагу можна оцінити за кількома чинниками, такими як ціна, якість, технологічний рівень тощо [2].

Відзначимо, що КСП є ширшим за поняття конкурентоспроможності продукції [7], оскільки конкурентні переваги підприємства іноді можуть бути безпосередньо не пов'язаними з продукцією, що виробляється (наприклад, доступ до більш дешевих кредитних ресурсів); водночас можна підтримати твердження тих учених, які вважають, що ці переваги у кінцевому підсумку відібуваються у більш дешевій або більш якісній продукції порівняно з конкурентами.

Незважаючи на загальне прийняття вченими характеристик КСП та визнання необхідності розрахунку певних показників для її визначення, набір таких показників та методи їх порівняння є сьогодні доволі дискусійним питанням, розгляду якого і присвячено дану роботу.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства», визначення показників та методів її виміру у динаміці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вітчизняній літературі найбільш ґрунтовний порівняльний аналіз поняття «конкурентоспроможність підприємства» за різними джерелами проведено у роботах [3–6]. Погоджуючись з основними висновками даних робіт, можемо виділити основні характеристики КСП (рис. 1):

- *відносність*. КСП завжди вимірюється шляхом порівняння з його конкурентами, ізольоване визначення КСП є неможливим;
- *складність*. КСП, як правило, оцінюється не за одним показником, а за їх сукупністю;
- *інтегральність*. Хоча КСП оцінюється за певною кількістю показників, менеджменту підприємства потрібно розуміти сукупну оцінку КСП, оскільки недоліки по одних показниках можуть повністю компенсуватися перевагами за іншими вимірами;
- *змінність*. Оскільки КСП є відносною характеристикою, то вона змінюється з часом залежно

від учинків конкурентів, що вимагає оцінки КСП не у статичі, а в динаміці.

З урахуванням цих характеристик конкурентоспроможність підприємства може бути визначена як інтегральна відносна характеристика підприємства, яка відображає стан підприємства відносно його конкурентів за певними показниками та характеризує ступінь конкурентної переваги над ними за різними вимірами (або, навпаки, перевагу конкурентів) у певний проміжок часу. Така конкурентна перевага забезпечуватиме, з одного боку, спроможність підприємства протистояти на ринку іншим виробникам аналогічної продукції сьогодні та в майбутньому, а з іншого – характеризує ефективність виробничо-господарської діяльності.

Як було зазначено, у будь-якому разі, КСП – це відносна величина, заснована на порівнянні з іншими підприємствами; це порівняння проводиться для встановлення різниці у розвитку підприємства за кожним виміром. Як було згадано вище, сучасне тлумачення КСП передбачає оцінку здатності фірми успішно конкурувати в діловому середовищі [1]. Поняття КСП лежить в основі розроблення бізнес-стратегії, воно залежить від кількох чинників, які взаємопов'язані і не можуть розглядатися окремо [8]. Кожен із цих чинників може бути оцінений за допомогою розрахунку певних показників, при цьому деякі із цих показників можна розглядати на різних рівнях агрегування: на рівні фірми, галузі, регіону, країни або взагалі на інтернаціональному рівні [9]; КСП і буде визначатися як інтегральна оцінка цих показників [10]. Багато вчених підкреслювали, що конкурентоспроможність – це здатність фірми досягти кращого розвитку, ніж еталонні компанії, з погляду прибутковості, зростання чистого доходу, продажів та прибутковості інвестицій [11]. Окрім того, деякі вчені наголошували на тому, що існує додаткова можливість вимірювати КСП за допомогою ключових показників, таких як темпи зростання прибутку та зростання продажів, наголошуючи на важливості припускати стабільні темпи плинності працівників через стабільне середовище всередині фірми [12]. Компанії, які мають високий рівень конкурентоспромож-

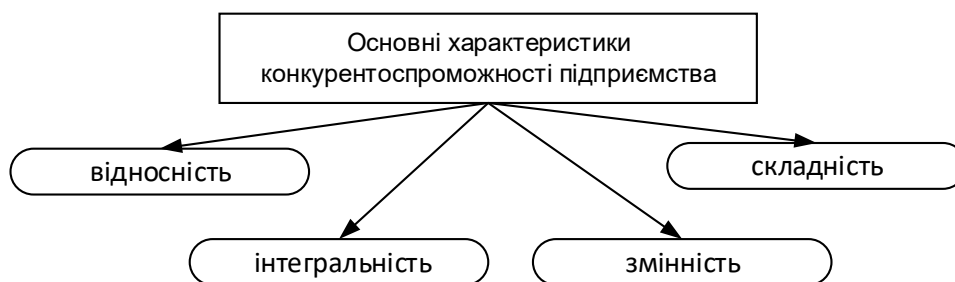

Рис. 1. Основні характеристики КСП

Джерело: складено авторами

ності, працюють у взаємодії з постачальниками, клієнтами, оточуючим середовищем, піклуються щодо проблем оточуючого соціуму і завдяки цьому отримують стабільні прибутки [13]. Зміни в міжнародній економіці поступово змістили основу промислової конкурентоспроможності від статичної цінової конкуренції до динамічного вдосконалення, коли фірма повинна придбати маркетингові знання «ноу-хау» для виробництва нішових товарів або послуг, щоб упроваджувати додаткові інновації заходи, які заповнюють приховані прогалини на ринку [13], що також можна зробити виключно шляхом побудови міцних відносин з усіма стейкхолдерами компанії.

Розглянемо конкретні показники конкурентоспроможності підприємства. Конкурентоспроможність пов'язана з набором показників, які дають змогу визначити відносні сильні та слабкі боки підприємства; основними із цих показників є прибутковість частки ринку, прибутковість інвестицій, плинність працівників та ріст доходу [14]. Для того щоб фірма пододала поточні екологічні проблеми, вона повинна конкурувати за різними показниками: рентабельністю, темпом зростання чистого доходу та віддачею інвестицій. Очікується, що більш конкурентоспроможні підприємства демонструватимуть вищі темпи зростання з погляду продажів та доходів, кращу віддачу від інвестицій, більшу частку ринку, більший доступ до ринку та

контроль розподілу порівняно з менш конкурентоспроможними компаніями [15]. Конкурентоспроможність підприємства можна визначити як всеосяжну порівняльну характеристику, яка відображає ступінь переваги набору показників ефективності, які визначають успіх у певному секторі на певний період.

Нами було застосовано метод лонгітюдного контент-аналізу, який передбачає дослідження літератури за певний проміжок часу (longitudinal literature review – LLR), щоб визначити найбільш важливі показники для вимірювання конкурентоспроможності підприємства. LLR – це інструмент, що використовується для аналізу розвитку літератури з будь-якої конкретної теми та в будь-який конкретний період [16; 17]. Основна мета проведеного LLR контент-аналізу – проаналізувати стан академічних досліджень під час вимірювання конкурентоспроможності за допомогою різних показників за допомогою бібліометричних даних за останні п'ятдесят років, із 1970 по 2020 р. Дані зібрано зі статей, присвячених конкурентоспроможності підприємства (компанії, бізнесу) у журналах баз даних Scopus та Web of Science, які входять до першого квартилю (Q1), що означає, що він входить у топ-25% наукових журналів. Для пошуку основних показників конкурентоспроможності автор використав програмне забезпечення VOS-viewer для аналізу понад 77 972 публікацій,

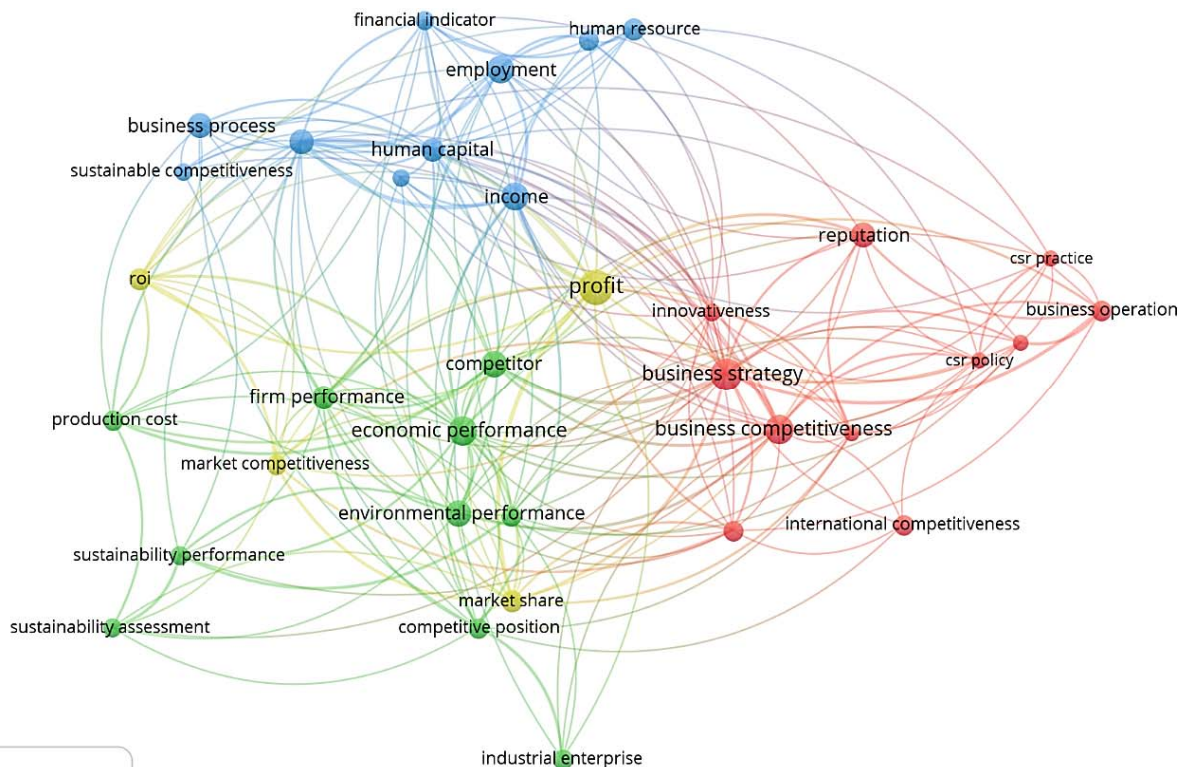

Рис. 2. Граф взаємозв'язків показників конкурентоспроможності

Джерело: складено авторами за допомогою програмного забезпечення VOS-viewer

які пов'язують показники конкурентоспроможності з поглядом КСВ (рис. 2).

На рис. 2 представлено граф, який є результатом аналізу 77 927 статей у Scopus та Web of Science. Усі статті включають тематичні дослідження на основі емпіричних даних; усі статті стосуються показників конкурентоспроможності підприємства (компанії, бізнесу). Система перегляду VOS показує зв'язок між конкурентоспроможністю та основними поняттями, розглянутими у статтях.

Далі автором проведено лонгітюдний контент-аналіз показників конкурентоспроможності бізнесу.

У табл. 1 приведено показники конкурентоспроможності підприємства, які розглядаються більше ніж у 25% із відібраних статей із конкурентоспроможності підприємства.

Важливо зазначити, що деякі із 77 927 статей містять лише один показник для вимірювання конкурентоспроможності. Як видно на рис. 3, понад 50% цільових статей використовували такі показники для вимірювання конкурентоспроможності підприємства (бізнесу), як:

- зростання чистого доходу (84,20%);
- плинність працівників (80,70%);
- рентабельність (73,50%);
- рентабельність інвестицій (68,60%).

Указані чотири показники оцінки конкурентоспроможності підприємства використовуються у понад 50% статей; окрім того, ці показники розглядаються як частина Звіту про глобальну конкурентоспроможність [17], де в кожній галузі можна розрахувати середню рентабельність інвестицій або середню норму чистого прибутку, плинність працівників для всіх компаній, що працюють в одній галузі, та дослідити взаємозв'язок між цими показниками.

Як було зазначено вище, КСП – це завжди відносний показник, тому оцінка конкурентоспромож-

ності передбачає порівняння певних показників діяльності підприємства з аналогічними показниками інших підприємств галузі (рис. 4).

У разі коли галузь налічує велику кількість підприємств, що практично унеможлиблює порівняння базової компанії з усіма іншими, можливим є порівняння кожної з оцінюваних характеристик підприємства із середньогалузевими показниками (рис. 5).

Здебільшого доцільно робити оцінку КСП не у статистиці, а в динаміці [19], порівнюючи зміну відповідних показників зі зміною їхніх середньогалузевих значень, як це показано на рис. 6.

Динамічну оцінку конкурентоспроможності слід робити для компенсації тренду розвитку галузі у цілому. Використання такого методичного підходу дасть змогу, зокрема, визначити вплив на КСП окремих управлінських рішень за незмінності інших внутрішніх факторів підприємства.

Під час оцінювання впливу певного фактору на КСП пропонуємо не просто оцінювати відносний стан підприємства, а зіставляти динаміку його розвитку із середньою динамікою розвитку підприємств певної галузі з використанням такої формули (1):

$$RDC_{Indicator} = \frac{(\Delta_{Indicator}^{Company\ t..t+1} - \Delta_{Indicator}^{average\ industry\ t..t+1})}{\Delta_{Indicator}^{average\ industry\ t..t+1}} * 100\%, \quad (1)$$

де $RDC_{Indicator}$ – відносна динамічна зміна певного показника конкурентоспроможності підприємства за певний проміжок часу;

$\Delta_{Indicator}^{Company\ t..t+1}$ – зміна показника конкурентоспроможності за певний проміжок часу для компанії;

$\Delta_{Indicator}^{average\ industry\ t..t+1}$ – зміна показника конкурентоспроможності за певний проміжок часу для всіх компаній галузі (різниця середніх значень).

Таблиця 1

Контент-аналіз наукової літератури з питань конкурентоспроможності підприємства

Показники конкурентоспроможності підприємства	Загальна кількість статей, які розглядають певний показник конкурентоспроможності підприємства	Відсоток статей, які розглядають певний показник конкурентоспроможності підприємства, %
Темп зростання чистого прибутку (Net income growth rate)	65614	84,2
Плинність працівників (Labor turnover)	62887	80,7
Рентабельність (Profit margin)	57276	73,5
Прибуток на інвестиції (Return on investment, ROI)	53457	68,6
Частка ринку	35223	45,2
Вартість торгової марки	33196	42,6
Кількість точок продажу, кількість каналів розповсюдження продукції	30937	39,7
Технологічний розвиток	26417	33,9
Рівень інновацій	24547	31,5
Лояльність клієнтів	21507	27,6
Лояльність працівників	19403	24,9

Джерело: складено автором за результатами аналізу баз SCOPUS та WoS

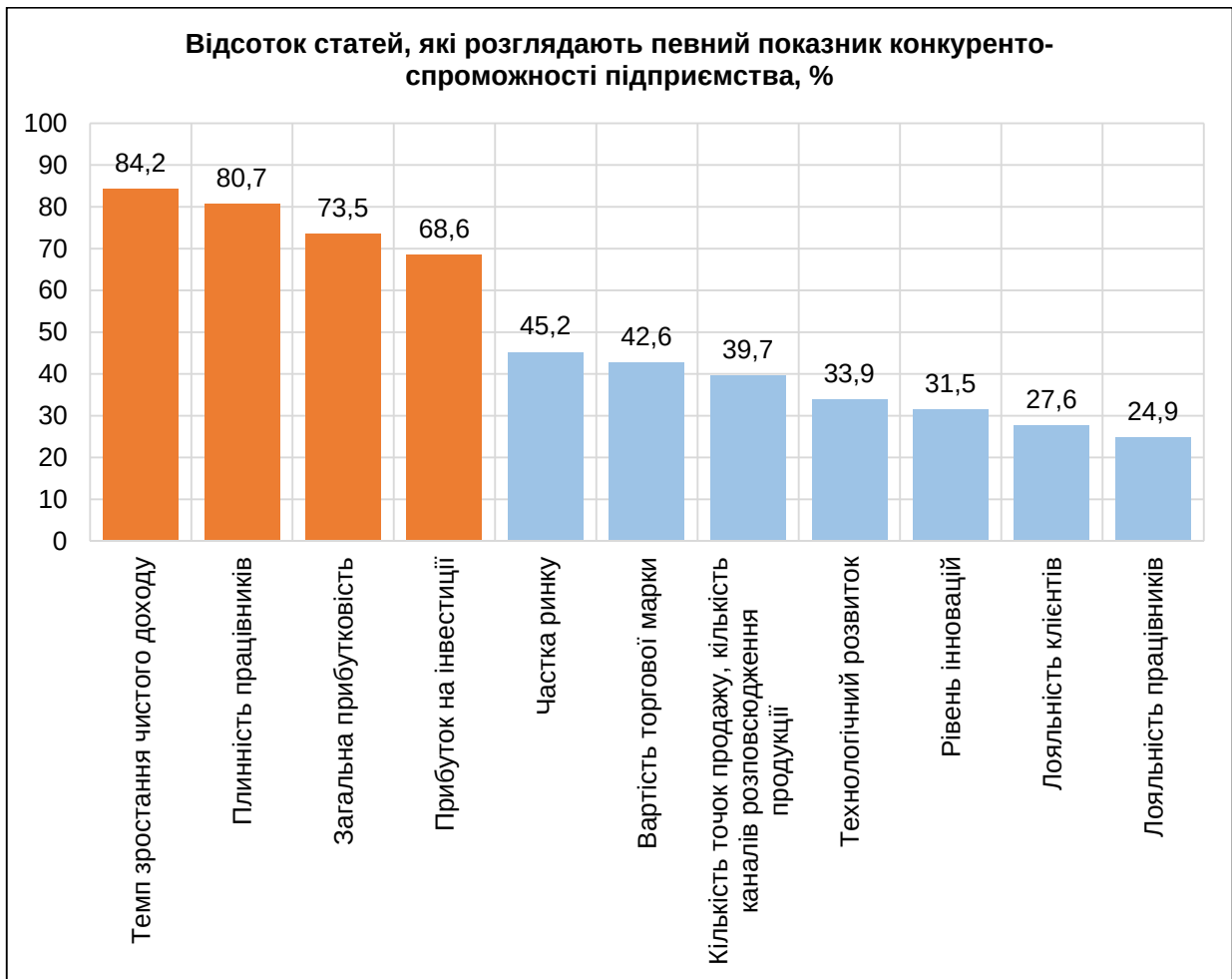
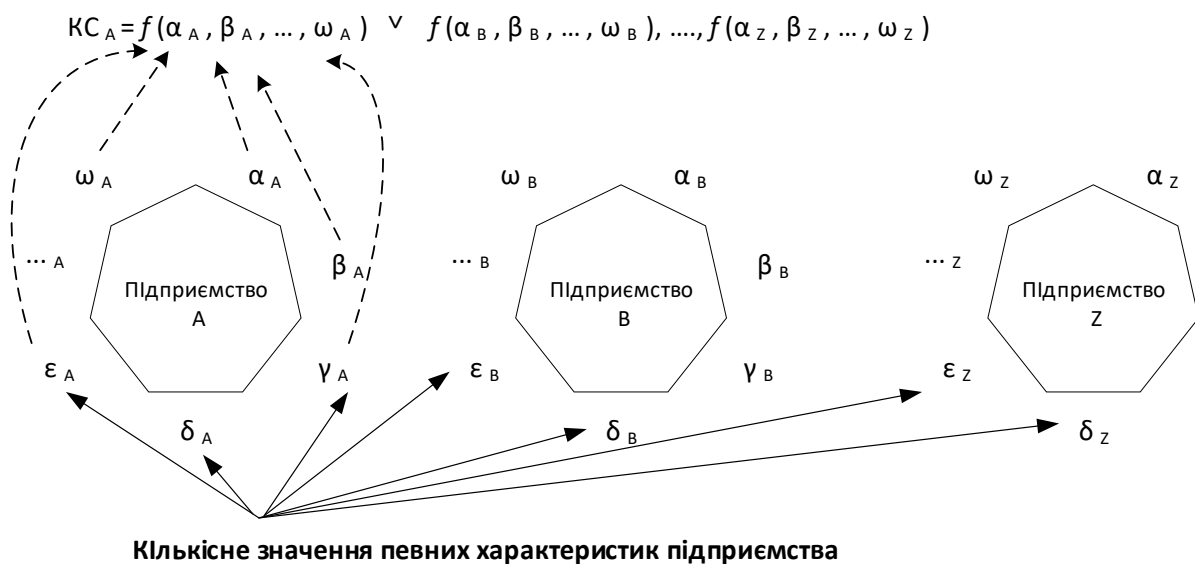

Рис. 3. Частка статей, які розглядають певний показник конкурентоспроможності підприємства

Джерело: складено авторами за результатами аналізу баз SCOPUS та WoS

де KC_A – рівень конкурентоспроможності підприємства А

Рис. 4. Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства шляхом співставлення з іншими підприємствами галузі

Джерело: складено авторами за [18]

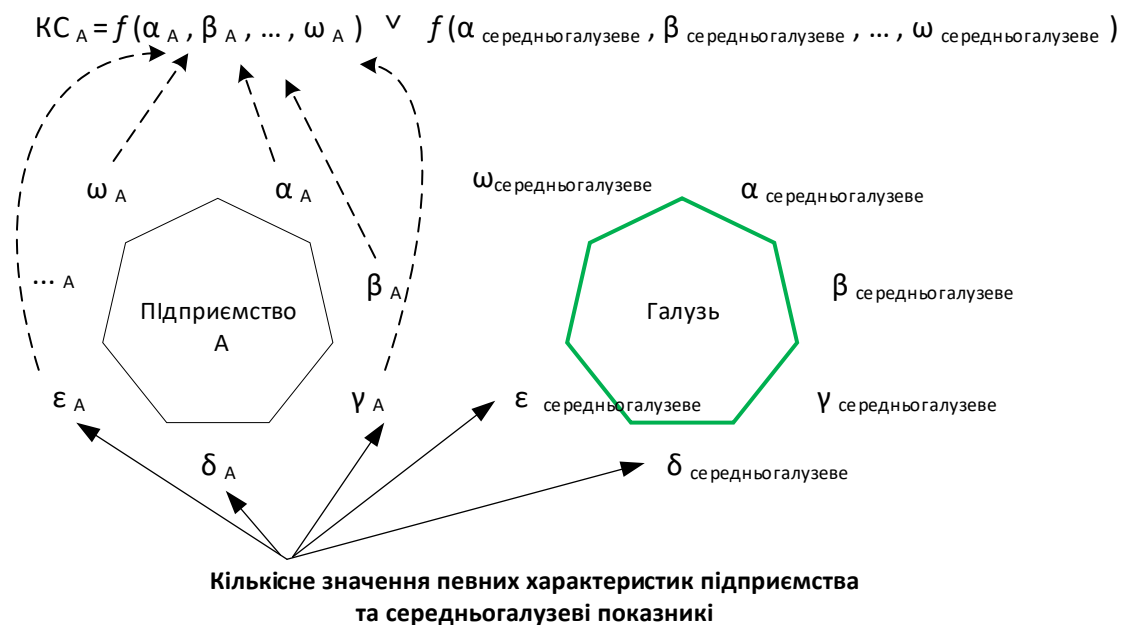

Рис. 5. Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства шляхом співставлення зі середньогалузевими показниками

Джерело: складено авторами

При оцінюванні конкурентоспроможності порівнюються не самі показники, а їхня зміна

$КС_A \text{ динамічна} = f(\Delta \alpha_A, \Delta \beta_A, \dots, \Delta \omega_A) \vee f(\Delta \alpha_{\text{середньогалузеве}}, \Delta \beta_{\text{середньогалузеве}}, \dots, \Delta \omega_{\text{середньогалузеве}})$

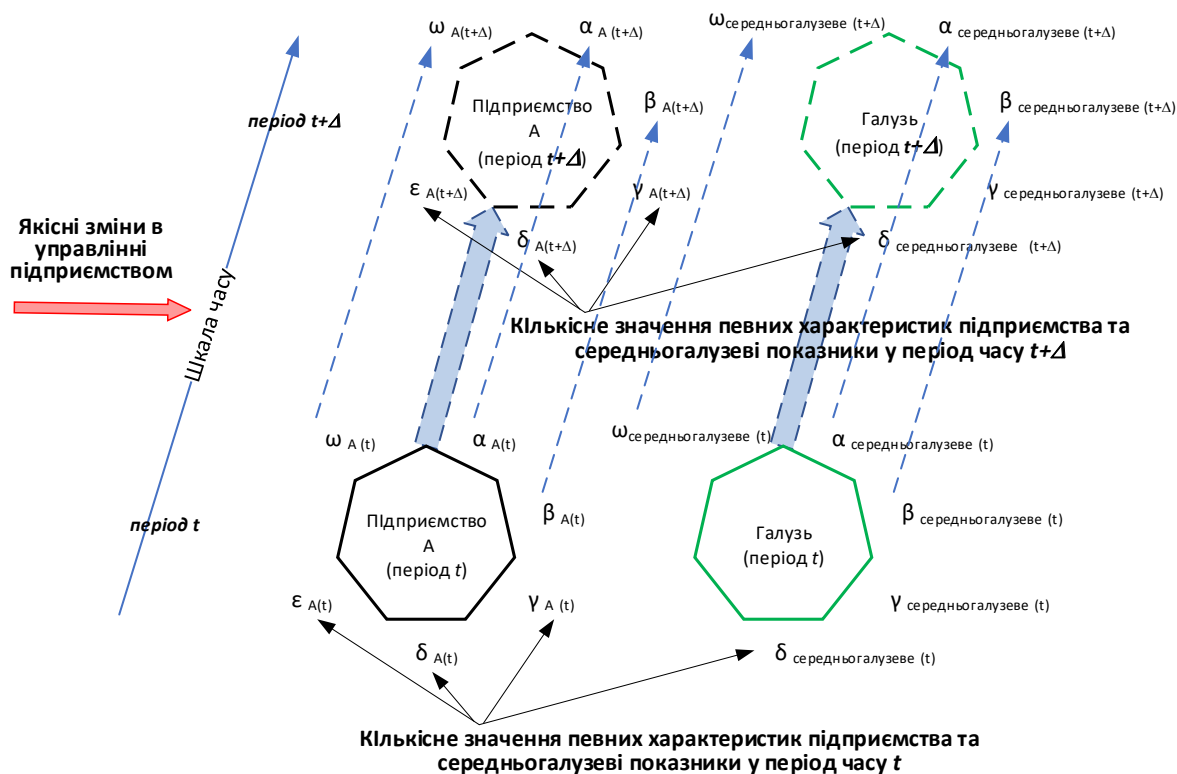

Рис. 6. Динамічна оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства шляхом співставлення із середньогалузевими показниками

Джерело: складено авторами

Очевидним є те, що якщо показник $RDC > 0$, то можна стверджувати, що компанії, які застосовують методологію КСВ, розвиваються більш динамічно порівняно з галуззю.

У подальшому на базі визначених відносних динамічних змін показників КСП інтегральний показник КСП може бути синтезований на базі Методу аналізу ієрархій [20].

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз основних характеристик КСП дав змогу авторам запропонувати оригінальне тлумачення цього терміна: КСП – це інтегральна відносна характеристика підприємства, яка відображає стан підприємства відносно його конкурентів за певними показниками та характеризує ступень конкурентної переваги над ними за різними вимірами (або, навпаки, перевагу конкурентів) у певний проміжок часу.

Проведений лонгитюдний контент-аналіз літератури дав змогу встановити основні показники КСП, до яких відносяться: темп зростання чистого прибутку (Net income growth rate), плинність працівників (Labor turnover), рентабельність (Profit margin), прибуток на інвестиції (Return on investment, ROI).

Оцінку КСП доцільно проводити не у статистиці, а в динаміці, що є особливо актуальним у разі, коли досліджується вплив певного фактору на КСП підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Porter M. *Competitive advantage*. New York : The Free Press, 1985.
- Depperu D., Cerrato D. Analyzing international competitiveness at the firm level: concepts and measures. *Quaderni del Dipartimento di Scienze Economiche e Sociali*. 2005. № 32. P. 2007–2013.
- Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2011. 180 с.
- Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Київ : ДАК-ККІМ, 2006. 160 с.
- Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 274–282.
- Швед В.В., Яблочников С.Л. Конкурентоспроможність підприємства та особливості її визначення в сучасних умовах. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2013. № 21. Вип. 7(1). С. 92–96.
- Газіна Л.І., Брінь П.В. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємств. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Серія «Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства». 2012. № 58(964). С. 28–32.
- Feurer, R., Chaharbaghi, K. Defining competitiveness: a holistic approach. *Management Decision*. 1994. № 32(2). P. 49–58.

9. Brin P., Nehme M., Polančič G. Corporate social responsibility as an instrument of increasing of a country's competitiveness. *Torun International Studies*. 2020. № 1(13). P. 131–150. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TIS.2020.010>.

10. Siudek T., Zawojka A. Competitiveness in the economic concepts, theories and empirical research. *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia*. 2014. № 13(1). P. 91–108.

11. Lall S. *Competitiveness, technology and skills*. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2001.

12. Al-Najjar B., Alsyof I. Enhancing a company's profitability and competitiveness using integrated vibration-based maintenance: A case study. *European Journal of Operational Research*. 2004. № 157(3). P. 643–657.

13. Maskell P., Malmberg A. The competitiveness of firms and regions: 'Ubiquitification' and the importance of localized learning. *European Urban and Regional Studies*. 1999. № 6(1). P. 9–25.

14. Dwyer L., Kim C. Destination competitiveness: determinants and indicators. *Current Issues in Tourism*. 2003. № 6(5). P. 369–414.

15. Akben-Selçuk E. Does firm age affect profitability? evidence from Turkey. *International Journal of Economic Sciences*. 2016. № 3(1). P. 1–9.

16. Harzing A.W., Alakangas, S. Google Scholar, Scopus and the Web of Science: a longitudinal and cross-disciplinary comparison. *Scientometrics*. 2016. № 106(2). P. 787–804.

17. Krippendorff K. *Content analysis: An introduction to its methodology* (2ed.). California : Sage publications, 2018.

18. Schwab K. *Global Competitiveness report*. World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 05.05.2021).

19. Брінь П.В., Прохоренко О.В., Васильченко М.С. Оцінка конкурентоспроможності стратегічної зони господарювання диверсифікованого підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 6(11). С. 103–106.

20. Брінь П.В., Прокоп М.В., Нехме М.Н. Динамічне оцінювання конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини і світове господарство»*. 2019. Вип. 28. Ч. 1. С. 62–68.

21. Прохоренко О.В., Брінь П.В. Управління аутсорсингом на промисловому підприємстві : монографія. Харків : Мадрид, 2018. 234 с.

REFERENCES:

- Porter M. (1985) *Competitive advantage*. New York: The Free Press.
- Depperu D., Cerrato D. (2005) Analyzing international competitiveness at the firm level: concepts and measures. *Quaderni del Dipartimento di Scienze Economiche e Sociali, Università Cattolica del Sacro Cuore-Piacenza*, no. 32, pp. 207–213.
- Kuzmin O. Ye., Melnyk O.H., Romanko O.P. (2011) Konkurentospromozhnist pidpriemstva: planuvannia ta

diahnostyka [Competitiveness of the enterprise: planning and diagnostics]. IFNTUNH, 180 p. (in Ukrainian)

4. Drahan O.I. (2006) *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv: teoretychni aspekty* [Management of enterprise competitiveness: theoretical aspects] Kyiv: DAKKKiM, 160 p. (in Ukrainian)

5. Manuilovych Yu.M. (2013) *Doslidzhennia sutnosti ta traktuvannia poniattia konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Research of essence and interpretation of the concept of enterprise competitiveness]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, no. 4, pp. 274–282. (in Ukrainian)

6. Shved V.V., Yablochnikov S.L. (2013) *Konkurentospromozhnist pidpriemstva ta osoblyvosti yii vyznachennia v suchasnykh umovakh* [Competitiveness of the enterprise and features of its definition in modern conditions]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Ser.: Ekonomika*, no. 7 (1), pp. 92–96. (in Ukrainian)

7. Hazina L.I., Brin P.V. (2012) *Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstv* [Methods for assessing the competitiveness of enterprises]. *Visnyk NTU «KhPI». Seriya: Aktualni problemy upravlinnia ta finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstva*. Kharkiv: NTU «KhPI». No. 58(964), pp. 28–32. (in Ukrainian)

8. Feurer R., Chaharbaghi K. (1994) Defining competitiveness: a holistic approach. *Management Decision*, no. 32(2), pp. 49–58.

9. Brin P., Nehme M., Polančič G. (2020) Corporate social responsibility as an instrument of increasing of a country's competitiveness. *Torun International Studies*, no. 1(13), pp. 131–150. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TIS.2020.010>.

10. Siudek T., Zawojcka A. (2014) Competitiveness in the economic concepts, theories and empirical research. *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia*, no. 13(1), pp. 91–108.

11. Lall S. (2001) *Competitiveness, technology and skills*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

12. Al-Najjar B., Alsyof I. (2004) Enhancing a company's profitability and competitiveness using inte-

grated vibration-based maintenance: A case study. *European Journal of Operational Research*, no. 157(3), pp. 643–657.

13. Maskell P., Malmberg A. (1999) The competitiveness of firms and regions: 'Ubiquitification' and the importance of localized learning. *European Urban and Regional Studies*, no. 6(1), pp. 9–25.

14. Dwyer L., Kim C. (2003) Destination competitiveness: determinants and indicators. *Current Issues in Tourism*, no. 6(5), pp. 369–414.

15. Akben-Selçuk E. (2016) Does firm age affect profitability? evidence from Turkey. *International Journal of Economic Sciences*, no. 3(1), pp. 1–9.

16. Harzing A.W., Alakangas S. (2016) Google Scholar, Scopus and the Web of Science: a longitudinal and cross-disciplinary comparison. *Scientometrics*, no. 106(2), pp. 787–804.

17. Krippendorff K. (2018) *Content analysis: An introduction to its methodology* (2ed.). California: Sage publications.

18. Schwab K. (2019) *Global Competitiveness report*. World Economic Forum. Available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.

19. Brin P.V., Prokhorenko O.V., Vasylychenko M.S. (2018) *Otsinka konkurentospromozhnosti stratehichnoi zony hospodariuvannia dyversyfikovanoho pidpriemstva* [Assessment of the competitiveness of the strategic business unit of the diversified enterprise]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 6 (11), pp. 103–106. (in Ukrainian)

20. Brin P., Prokop M., Nehme M. (2019) *Dynamichne otsiniuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Dynamic assessment of company's competitiveness]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. International Economic Relations and the World Economy*, no. 28 (1), pp.62–68. (in Ukrainian)

21. Prokhorenko O.V., Brin P.V. (2018) *Upravlinnia outsorsynhom na promyslovomu pidpriemstvi* [Outsourcing management in the industrial enterprise]. Kharkiv: Madryd. (in Ukrainian)